

ಮಹಿಳಾ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ

ನಿರ್ಮಲ ಎಸ್¹

ಪೀಠಿಕೆ

ಮಹಿಳೆ ಎಂದರೆ ಮಗುವಿಗೆ ಒಂದು ಅತ್ಯದ್ಭುತ ಪ್ರಪಂಚ ಗರಿಮೆ, ಹಿರಿಮೆ, ಸಿರಿ, ಸಂಪತ್ತು, ಮನೆಯ ಕಣ್ಣು, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಜಯವಧು ಏನೆಲ್ಲಾ ವರ್ಣನೆಗೆ ವೈಭವೀಕರಿಸಿದ ಕಾಲಚಕ್ರದಡಿ ಮೊದಲು ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಜವನ್ನು ಉತ್ತುವ ಬಿತ್ತುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ನೀಡಿದ ತಾಯಿ. ಭೂಮಿ ತನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಲಚರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೋಟ್ಯಾನುಕೋಟಿ ಮಾನವ ಸಂಕುಲವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂತೆಯೇ ಮಹಿಳೆಗೆ 'ಸಹನಾಧರಿತ್ರಿ' ಕ್ಷಮೆಯಾಧರಿತ್ರಿ ಎಂಬ ಹಲವು ಹಿರಿಮೆಯ ಮಾತುಗಳು ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗಾಗಿ ನಾನೆದ್ದು ಯಾರ್ಯಾರ ನೆನೆಯಲಿ

ಎಳ್ಳು ಜೀರಿಗೆ ಬೆಳೆಯೋಳ

ಭೂಮಿತಾಯಿ ಎದ್ದೊಂದು ಗಳಿಗೆ ನೆನೆದೇನಾ!

ನಾವು ನಮ್ಮ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳಾ ಕಾಳಜಿ ಹೇಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಮುಂಜಾನೆ ಮೇಲೆದ್ದ ಕೂಡಲೇ ಎರಡು ಕರಗಳನ್ನು ಮುಖದ ಮುಂದೆ ಹಿಡಿದು ಶುಭ ಸಂಕೇತವಾದ ಎಳ್ಳು-ಜೀರಿಗೆ ಬೆಳೆಯುವ ಭೂಮಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೆನೆಯುವವರು. ಏಕೆಂದರೆ "ಭೂಮಿ ತಾಯಿ ಏನು ಬಂಜೆಯಲ್ಲ" ಎಂಬ ನಾಣ್ಣಡಿಯನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ಹತ್ತು ಸಾರಿ ಬಿತ್ತಿದರೂ ಒಂದು ಬಾರಿಯಾದರು ಫಲವನ್ನು ನೀಡಿಯೇ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಜನಪದರದ್ದು. ಹಾಗೆ ಕೃಷಿಕರು ದಿನವಡೀ ಮಣ್ಣನ್ನು ಹದ ಮಾಡಿ ಉತ್ತಿ-ಬಿತ್ತಿ ತಮ್ಮ ಕೈರಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನೋಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೋತು ಸುಣ್ಣವಾದರೂ ಭರವಸೆಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ತಾಯಿ ಮಡಿಲನ್ನು ನಂಬಿ ಹೊಲದಲ್ಲಿ "ಹೂನ್ನ (ಬೀಜ) ಬಿತ್ತುವರು ಹೊಲಕೆಲ್ಲ" ಎಂಬ ನಾಣ್ಣಡಿಯಂತೆ ಬಂಗಾರ ಬೀಜ ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವರು.

¹ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಭಾಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ಚಾನಪದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಗೊಟಗೋಡಿ, ಶಿಗ್ಗಾವಿ ತಾಲೂಕು, ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

ತಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನು ಅರಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಿರಿಯ ನಗುವಲಿ ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯ ಬೆಳಕಲಿ-ಬದುಕ ಬೆಳಕು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಬರು. ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೆ ಫಸಲ ಹಾರೈಕೆಯ ಭರವಸೆಯ ನೆನೆದು ಬಣ್ಣಿಸುವರು. ಸೋಬಾನ ಹಾಡು ಹಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಊರಿನ ಅಥವಾ ಕುಂಟುಂಬದ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಒತ್ತಾಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿ ನೀಡುವುದು. ಆನಂತರ ಆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ದೈವತ್ವಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ, ಆಚರಣಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ಬರುವುದು ಪಾರಂಪರಿಕ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಮಹಿಳಾ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆ ಏನು?

ಜನಪದರು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆ, ನಂಬಿಕೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪೂಜಾ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ, ದೇವಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಕುರಿ, ಕೋಳಿ, ಕೋಣಗಳನ್ನು ಬಲಿ ನೀಡುವುದು ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದ ವಾಡಿಕೆ ಆಗಿದೆ. ಇಂತಹ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ನರಬಲಿಯನ್ನು ಬಿಡುವಂತಹ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿಯಾದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತಹುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಕಥನವಾದ ಕೆರೆಗೆ ಹಾರ ಬಿಜಾಪುರದ ಹೊನ್ನಮ್ಮನನ್ನು, ಹಾಗೆಯೇ ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಗಳೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಐತಿಹ್ಯ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಂದಮ್ಮನ ಐತಿಹ್ಯ, ಶಾಂತಿಸಾಗರದ ಐತಿಹ್ಯ, ಮಗದಕೆರೆಯ ಐತಿಹ್ಯ ಹೀಗೆ ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಕೆರೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೂ ಬಲಿ ನೀಡಿರುವುದು ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಮಾತ್ರ. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ತಂತ್ರದ ಹಿಂದೆ ಇರುವುದು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಮುಂದುವರೆದು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವವರು ಜೋಯಿಷರು, ಅವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವವರು ಮಾವ ಅಥವಾ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನ (ಕಲ್ಲೇಗೌಡ) ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿರಿಸೊಸೆ ಆದರೆ ಮನೆತನದ ದೀಪ ಬೆಳಗಿಸುವವಳು ಕಿರಿಸೊಸೆ ಆದರೆ ಬಲಿ ನೀಡಬಹುದೆಂಬ ಅವರ ಆಂತರಿಕ ಆಲೋಚನೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಹೇರುವ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಒತ್ತಡ. ಹಾಗೆ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನ ಮಾತನ್ನು ಮೀರುವಂತಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ನೋವುಗಳನ್ನು ಉಂಡು ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಲಿಗೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅವಳ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಒಳಮನಸ್ಸಿನ ತುಮುಲವನ್ನು ತವರಿನೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿದರೆ “ಇಟ್ಟಾಂಗ ಇರಬೇಕ, ನೆರಮನೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಮಗಳು” ಇದು

ತಾಯಿ, ಸ್ನೇಹಿತೆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಗಂಡನ ಮನೆಯವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುವುದೇ ಸೊಸೆಯ ಧರ್ಮ ಎನ್ನುವಂತಹದ್ದು. ಇದು ಸ್ತ್ರೀ ಅವಳ ಮೇಲೆ ಅವಳೆ ಹೇರಿಕೊಂಡ ಹೊರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅವಳು ಪ್ರತಿಭಟಿಸದೆ ಬಲಿಯಾಗಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಂದಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಮಹಿಳೆಯ ಶೋಚನೀಯ ಸಂಗತಿ.

ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಿವರಗಳು

ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಮೌಖಿಕ ರೂಪದ ಕಥನಾ ರೂಪಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಗದ ಕೆರೆ, ಕರೆಗೆಹಾರ, ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಬಂದಮ್ಮನ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಈ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಮಾಹಿತಿಯಾಗಿದೆ. ಮೇಲಿನ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಹಿಳೆಯರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಆಡಳಿತಶಾಹಿ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಅಂತ್ಯವನ್ನು ತಾವೇ ಬಲಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಮುಂದುವರಿದು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಇಂತಹದ್ದೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳಾದ ಕೆರೆಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಶಾಂತಿಸಾಗರದ ಅಥವಾ ಸೂಳೆಕೆರೆಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಮೇಲಿನ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನರೂಪ ಹೊಂದಿವೆ. ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನ ಎನ್ನುವುದಾದರೆ ಕೆರೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವಂತಹದ್ದನ್ನು ಕಥನಗಳ ಹಾಡಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿದೆ.

ಮಹಿಳಾ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಮಹಿಳೆ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈಗನ್ನಡಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಇವಳು ಒಳಗನ್ನಡಿಯಾಗಿ ಕಥೆ, ಗಾದೆ, ಒಗಟು, ಒಡಪು, ತ್ರಿಪದಿಯ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಯ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದು ಮೌಖಿಕ ಕಥನಗಳು ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಮೌಖಿಕ ಕಥನಗಳನ್ನು ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹಾಡುವರು. ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಮಹಿಳೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆ ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವ ಹಿಂದಿನ ಮುಂದಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಆ ಕಾಲಸಂದರ್ಭದ ಸತ್ಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುವರು. ಇಂತಹ ಮೌಖಿಕ ಕಥನಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿದ ಬೆಳೆಗೆ ಮಳೆ ಬಾರದೆ ಇದ್ದಾಗ ಅಥವಾ ಬಿತ್ತುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬೇಗ ಮಳೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಸತ್ಯವಂತರಾದ ರೇಣುಕ ಎಲ್ಲಮ್ಮ, ಕೆರೆಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಪಾಂಡವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು, ಕಥನ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಸುವುದು ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ.

ಇಂತಹ ಮೌಖಿಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ಥಳ, ವ್ಯಕ್ತಿ, ಘಟನೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ವೈಭವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೌಖಿಕ ಕಥನವನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿಕ-ಭೌಗೋಳಿಕ, ಮೌಖಿಕ ಸೂತ್ರಾತ್ಮಕ, ಪ್ರದರ್ಶನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹಾಗೂ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ

ಸಿದ್ದಾಂತಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಮಹಿಳಾ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೆರೆಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಐತಿಹ್ಯ

ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಗಳೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಅಣ್ಣಜಿಯ ಗೌಡರ ಹಿರಿ ಮಗನ ಹೆಂಡತಿ ಕೆರೆನಳ್ಳಿಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮ. ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ವಿವಾಹ ಆಗಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಮಕ್ಕಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ದಂಪತಿಗಳು ಅಣ್ಣಜಿಯ ಯೋಗಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿಯ ಹತ್ತಿರ ಮಕ್ಕಳ ಫಲವನ್ನು ಬೇಡುವರು. ಯೋಗಿಗಳು ನಿಮಗೆ ಪುಣ್ಯಪುರುಷೆಯಾದ ಮಗಳು ಜನಿಸುವಳು ಎಂಬ ವರವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಆ ನಂತರ ಮಗಳು ಬೆಳೆದು ಮದುವೆ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಅವಳನ್ನು ಅಣ್ಣಜಿಗೌಡರ ಮನೆಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸುವರು. ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣಜಿ ಗೌಡರ ಹಿರಿ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಮನೆಯ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಳು. ವಿವಾಹದ ನಂತರ ಒಂದು ಗಂಡು ಮಗುವಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಊರಿಗೆ ಬರಗಾಲ ಬಂದು ದನ, ಕರು, ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ನೀರಿನ ಸಮಸ್ಯೆ ಕಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಅಣ್ಣಜಿಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಮೈಸೂರು ಅರಸರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಅದನ್ನು ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಪತ್ರವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ಆ ನಂತರ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಿಸಲು ಶಾನುಭೋಗರ ಬಳಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೇಳಿದಾಗ ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿ ನೀಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಕೆರೆಗೆ ನೀರು ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಗೌಡರು ಆಯಿತು ಎಂದರು. ಮುಂದುವರೆದು ಶಾನುಭೋಗರು ಬಲಿ ಎಂದರೆ ಕುರಿ, ಕೋಳಿಯ ಬಲಿಯಲ್ಲ, ಗೌಡ್ರೆ ನರಬಲಿ ನೀಡಬೇಕು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಎಂದರು. ಆಗ ಗೌಡರು ಆಯ್ತು ಬಿಡಿ ಊರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತೆ ಅಂದ್ರೆ ಕೊಡೋಣ ಎಂದರು. ಆಗ ಶಾನುಭೋಗರು ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಸೊಸೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮಳನ್ನು ಬಲಿ ನೀಡಬೇಕು ಎಂದಾಗ ಗೌಡರು ಬೆವರಲು ಶುರು ಮಾಡಿದರು. ವಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ನೆತ್ತಿಯ ಬೆವರನ್ನು ವರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಆಯಿತು ಶಾನುಭೋಗರೇ ನೀವು ಪೂಜೆಗೆ ತಯಾರಿ ಮಾಡ್ಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದು ಮನೆಕಡೆ ನಡೆದರು. ಮನೆಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಶುರುವಾಗವು ನಿಜ ಚಿತ್ರಣ ಅದು ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಮಾನಸಿಕ ನೋವಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಹೊಡೆತ. ಮಾವನ ಮತ್ತು ಅತ್ತೆಯ ಮಾತಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಹಾಗೆ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಅವಳಿಗೆ ಒಬತ್ತು ತಿಂಗಳ ಹಾಲು ಕುಡಿಯುವ ಮಗು ಇರುವಂತಹದ್ದನ್ನು. ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ನೆಲ, ಕೆಮ್ಮಣ್ಣು, ಸೆಗಣೆ, ಬಾಗಿಲು, ಸುಣ್ಣದ ಗೋಡೆ ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಒಳಗಿನ ನೋವು ತಾನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೆ ಕೊನೆ ಎಂಬ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು, ಅಳಲನ್ನು ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಗೋಳಾಡುವಳು. ಮುಂದುವರಿದು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಗಂಡ ಎತ್ತಿನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇತ್ತ ಕೆರೆಯ

ಪೂಜೆಗೆ, ಕಳಸ, ಕುಂಕಮ ಬಟ್ಟಲು, ಬುತ್ತಿಯ ಪುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕರೆಕಡೆಗೆ ಪೂಜೆಗೆ ನಡೆದರು. ಮೊದಲು ಗೌಡತಿ, ನಂತರ ಮಗಳು, ತದನಂತರ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವಳು. ನಂತರ ಮಾವನು ಹೊನ್ನಮ್ಮಳನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡುವಾಗ ಕುಂಕಮದ ಬಟ್ಟಲು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದಾಗ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಕರೆಕಡೆಗೆ ಕುಂಕಮದ ಬಟ್ಟಲು ತರಲು ನಡೆವಳು. ಆಗ ತುಂಬಾ ಜೋರಾದ ಮಳೆ ಬರುವುದು. ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದಾಗ ಮಾವನನ್ನು, ಅಂಗಲಾಚಿ ಪರಿ-ಪರಿಯಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಮಾವ ನೀರು ಕಾಲಿಗನ್ನ ನೀರು ಬಂದವು. ಮೊಣಕಾಲಿಗನ್ನ ನೀರು ಬಂದವು ಮಾವ ನನ್ನನು ಕಾಪಾಡು, ಮಾವ ಸೊಂಟದ ತನಕ ಬಂದವು, ಎದೆವರೆಗೂ, ಕುತ್ತಿಗೆವರೆಗೂ ನೀರು ಬಂದವು ಕಾಪಾಡು ಮಾವ ಎಂದು ಪರಿ-ಪರಿಯಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡರೂ ಮಾವ ಕಾಪಾಡಲಿಲ್ಲ ; ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯನ್ನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರು. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ ಅವಳನ್ನು ಬಲಿ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಹೋದಾಗ ಇನ್ನು ಕಾಯುವ ಮಾತೆಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲವೆ. ಇವಳ ಬಲಿಯ ನಂತರ ಹೊನ್ನಮ್ಮಳ ಗಂಡನಿಗೆ ಮರು ಮದುವೆ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾಗುವರು. ಹೊನ್ನಮ್ಮಳ ಗಂಡ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮಳ ಹಾಲು ಕುಡಿಯುವ ಮಗುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಲಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ಶರತ್ತನ್ನು ಹಾಕಿ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ನಾನು ಪ್ರತಿ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಬಂದು ಮಗುವಿಗೆ ಹಾಲು ಕುಡಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. 'ನಾನು ಬಂದು ಹಾಲು ಕುಡಿಸಿ ಹೋಗುವವರೆಗೂ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿನ ಕದ ಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ, ಹಾಲಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಎಕ್ಕುವಂತಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಈ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದಾಗ ಮನೆಯವರು ಎಲ್ಲರೂ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೊನ್ನಮ್ಮಳ ಗಂಡನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಕಿರಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಒಂದು ದಿನ ಮರೆತು ಹಾಲಿಗೆ ಎಷ್ಟನ್ನು ಎಕ್ಕುತ್ತಾಳೆ. ಮಗು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಅಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಗಂಗಾ ದೇವಿಯಾಗಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಬಾಳೆಯಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಮಗುವಿಗೆ ನಿತ್ಯ ಹಾಲು ಕುಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಲಿಗೆ ಎಷ್ಟನ್ನಿತ್ತ ದಿನ ಮಗುವಿನ ಅಳುವನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಮಗು ಎದೆಹಾಲಿನಿಂದ ವಂಚಿತವಾಯಿತು. ಈ ನೋವನ್ನು, ಸಂಕಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗದೆ ಅಣಜಿಗೌಡರ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಅಂದು ಶಾಪವನ್ನು ಇತ್ತುವಳು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಅಣಜಿಗೌಡರಿಗೆ ಗಂಡು 'ಹೆಚ್ಚಲು ಬೇಡ, ಕೆರೆನಳ್ಳಿ ಗೌಡರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಹೆಚ್ಚಲು ಬೇಡ' ಎಂದು ಶಾಪವಿತ್ತಳು. ಈ ಶಾಪ ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತ ಅಣಜಿ ಗೌಡರ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು ಸತ್ತು ಹೋಗುವರು. ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಒಂದೇ ಗಂಡು ಸಂತಾನ ಜನಿಸುವುದು. ಆ ಮಗು ಈ ಕೆರೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಪೂಜೆ, ಜಾತ್ರೆಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಣಜಿ ಕೆರೆಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮನಿಗೆ ಒಂದು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಆ ದೇವಾಲಯದ ಜಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವರು. ಕೆರೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮನನ್ನು ಮಹಾಸಾದ್ವಿಯಾಗಿ, ಪೌರಾಣಿಕ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿ ಜನ

ಸಮೂಹ ಹಾಡಿ ಹೊಗಳುವುದು ದೈವತ್ವಕ್ಕೇರಿಸಿರುವುದು ಸತ್ಯ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅಣಜಿಯ ಜನ ಸಮೂಹ ಕೆರೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮಳ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುವರು.

ಹೊನ್ನಮ್ಮಳ ಸಂವೇದನೆಯ ನೆಲೆಗಳು

- ಮನೆಯ ವಸ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ನೋವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಅಳುವುದು.
- ಹಾವನ್ನು ಸಿಂಬೆಮಾಡಿ ಕೆಮ್ಮಣ್ಣಿನ ಪುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುವುದು ದೈವವೇ ಅವಳಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.
- ತನ್ನ ಮಗುವಿಗೆ ಹಾಲುವುಣಿಸುವಾಗ ಇವತ್ತು ನೀನು ಕುಡಿಯುವ ಹಾಲು ಮತ್ತೆ ಯಾವತ್ತು ಕುಡಿಯುತ್ತೀಯೆ ಬಾ ಕಂದ ಹಾಲು ಕುಡಿ ಎಂದು ಆಡ್ಯಾಡಿ ಅಳುತ್ತಾಳೆ.
- ಮನೆಯ ಕದವಾಕುವಂತಿಲ್ಲ, ಹಾಲಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ, ಹೀಗೆ ಶರತ್ತು ಹಾಕುವುದು ತಾಯ್ನದ ಕರುಳ ಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರವಾಗುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭದ ಮಾತಲ್ಲ. ಆಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಶರತ್ತು ಹಾಕಿ ಹಾಲು ಕುಡಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಿ ಎನ್ನುವುದು ಮನೆಯವರಿಗೆ ಇತ್ತ ಬೇಡಿಕೆ ರೂಪದ ಕೊನೆಯ ಅವಕಾಶವಾಗಿದೆ.
- ಕೆರೆನಳ್ಳಿ ಗೌಡರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಹಚ್ಚಲು ಬೇಡ, ಅಣಜಿ ಗೌಡರಿಗೆ ಗಂಡು ಹೆಚ್ಚಲು ಬೇಡ' ಎಂಬ ಹೊನ್ನಮ್ಮಳ ಮಾತು ಅವಳಿಗೆ ಆದ ನೋವು, ಸಂಕಟ, ಹತಾಶೆ, ಹಸುಗೂಸಿನಿಂದ ದೂರವಿರುವುದು ಯಾವ ತಾಯಿಗೂ ಬೇಡ ಇಂತಹ ಕಷ್ಟ ಎಂಬಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗಿ ಅವಳ ಮಾನಸಿಕ ತುಮುಲಗಳನ್ನು ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.
- ಇಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭ ಅಂದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಆಡಳಿತವಿದ್ದು, ಆಗ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ರಾಜರಿಗೆ ಗರುಡರಿರುವುದು, ಸತಿಸಹಗಮನ, ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲು ನಡೆಯುವಂತಹದ್ದು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಳೀಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಜನರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವೆನ್ನಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಆ ಕಾಲದ ಸ್ಥಳೀಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಲು ಈ ಎಲ್ಲ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನ ಬಹುಸ್ತ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಹೊನ್ನಮ್ಮಳ ಸ್ಥಳೀಯ ಐತಿಹ್ಯದ ಕಾಲ, ಘಟನೆ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜನಪದರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ದೈವೀ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಸೂಳೆಕೆರೆಯ ಐತಿಹ್ಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಇದು ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಇದು ಏಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ 2ನೆಯ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕೆರೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಅತಿದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಸೂಳೆ ಕೆರೆ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ, ಯಾವಾಗ ಬಂತು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹುಡುಕಿದಾಗ ಹಲವಾರು ಉತ್ತರಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಸೂಳೆಕೆರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಸೂಳೆ ಕೆರೆ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು ಎಂಬುದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸುವ ಉತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡುವುದಾದರೆ, ರಾಣಿ ಶಾಂತದೇವಿಯು ತನ್ನ ತಂದೆಯಿಂದ ಷರತ್ತನ್ನು ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡು ಆನಂತರ ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನೇ ಇಟ್ಟು ಸೂಳೆಕೆರೆ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು?

ರಾಣಿ ಶಾಂತದೇವಿಯ ಅರಮನೆಯಿಂದ ನಿತ್ಯ ಸೂಳೆಯರ-ಕೆರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದು ಇಂದಿನ ಬಸಪಟ್ಟಣ. ಬಸವಿಯರು-ಸೂಳೆಯರು, ದೇವದಾಸಿಯರು-ಅರ್ಥಾಥ್ ರಾಜರು ಬಸವಿಯರಿಗೆ ಒಂದು ಹೋಣಿ ಮತ್ತು ಹೊಲವನ್ನು ಉಳಲು ಉಂಬಳವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರ ಬಗೆಗೆ ಶಾಸನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಇವರ ಕೆರಿಗೆ ರಾಜನ ಮಗಳು ಬಸವಿಯರ ಕೆರಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಹೋಗಿ ಬರುವುದು ರಾಜನಿಗೆ ಅನುಮಾನವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿತು. ತಂದೆ ಶಾಂತದೇವಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು ಬಸವಿಯರ ಕೆರಿಗೆ ನೀನು ನಿತ್ಯ ಯಾಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿ? ಅಲ್ಲಿ ನಿಂದು ಏನ್ ಕೆಲಸ? ಎಂದು ಕೇಳುವನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ರಾಣಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗುವೆ ಏಕೆ ಹೋಗಬಾರದಾ! ಆಗ ತಂದೆ ಇಲ್ಲ ಹೋಗುವಂತಿಲ್ಲ ಎಂದಾಗ ಇಲ್ಲ ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ ನಾನು ನನ್ನ ಗೆಳತಿಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಹೋಗಲೇಬೇಕು ಎಂದಾಗ. ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೀಯಾ ಎಂದಾದರೆ 'ನೀನು ಸೂಳೆ' ನಾ? ಎಂದು ಕೇಳುವನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ತಂದೆಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನ ಇನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂದು ಅರಿತು ಆಗಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ನಾನು ಆ ಕೆರಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿವರೆಗೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮರೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿವರೆಗೂ ನೀರು ಕಾಣಬೇಕು ಅಂತ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸು ಎಂದಾಗ ಮಗಳ ಮಾತಿನಂತೆ ಆಯಿತೆಂದು ರಾಜ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿಸುವನು. ಆದರೆ ಮಳೆಯೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆರೆ ತುಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ರಾಜ ಸೇವಕರಿಗೆ ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊದಿಸುವಂತೆ ಸೂಚಿಸುವನು. ರಾಣಿ ಶಾಂತದೇವಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ನೋಡುವಳು ಆಗ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ರಾಣಿ ಅಪ್ಪ ನೀವು ನನಗೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ ಅದನ್ನು ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಕೇಳುವೆ ಎಂದಿದ್ದೆ. ಈಗ ಆ ಸಮಯ ಬಂದೊದಗಿದೆ. ಆ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿ ಕೊಡುವಿರಾ? ಎಂದಾಗ ತಂದೆ ಹೇಳು ಮಗಳೆ ಎಂದಾಗ ಈ ಕೆರಿಗೆ ನಾನು ಬಲಿಯಾದರೆ ಈ ಕೆರೆ ತುಂಬಿ ಹರಿಯುವುದು. ಜನ-ಜಾನುವಾರುಗಳು ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ ಮಾನವ

ಸಂಕುಲಗಳು ಸದಾ ಋಷಿಯಿಂದ ಇರುವವು. ಇದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಇಡುವಂತಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಬಸವಿ ಕೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದಿದ್ದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ನೀನು ಸೂಳೆನಾ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಿರಿ. ಕಾರಣ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಂದೆಯೇ ಮಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸತ್ಯವಂತೆ ನಾನು ಯಾವ ತಪ್ಪು ಮಾಡದೆ ಈ ಹೆಸರು, ಆಪಾದನೆ ಮಾಡಿರುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸೂಳೆಕೆರೆ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ. ಜನರಿಗೆ ನಾನು ಯಾವ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಲಿ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಬಸವಿಯನ್ನು ನೋಡುವಂತಹ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಬದಲಾಗಲಿ, ಅವರಿಗೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಗೌರವಗಳು ಲಭಿಸುವಂತಾಗಬೇಕು. ರಾಣಿ ಶಾಂತಾದೇವಿ ಬಲಿಯಾದ ಕ್ಷಣವೆ ಕೆರೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತುಂಬಿ ಹರಿಯುವುದು. ಆಕೆಯ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಹೋದ ಕಡೆಯೆಲ್ಲಾ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಊರಿನ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನಾಮಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡು ನಾಲೆಗಳಿವೆ ಒಂದು ನಾಲೆ ಬಳಿ ಕತ್ತಿ ತೂಲಿಗೆ ಹಾರವಾದಳು ಈ ನಾಲೆಯ ಮೂಲೆಗೆ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವಿದ್ದು, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಶಾಂತದೇವಿಯ ದೇವಾಲಯವಿದೆ. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಶಾಂತಾದೇವಿಯ ಸಂವೇದನೆಗಳು

ಶಾಂತದೇವಿಯು ತನ್ನ ತಂದೆಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಅನುಮಾನಿಸಿದ ಕಾರಣ ಆಕೆ ಊರಿಗಾಗಿ ಹಾಗೂ ತನಗೆ ಅಂಟಿದ ಕಳಂಕ ಸುಳ್ಳೆಂದು ತಂದೆಗೆ ತೋರಿಸಲು ಕೆರೆಗೆ ಹಾರವಾಗಲು ಇಚ್ಛಿಸುವಳು. ಅಂಜದೆ ತನ್ನ ತಂದೆ ಒಬ್ಬ ರಾಜ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜನ ವಿರುದ್ಧ ತಿರುಗಿ ಬೀಳಲು ಆಗದೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಬಸವಿಯರಿಗೆ ಆ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶಾಂತದೇವಿಯು ತನ್ನ ಊರಿನ ಸುತ್ತ-ಮುತ್ತ ಇರುವ ಜನರು ನೀರಿನ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಬಳಲಬಾರದು. ಈ ಭಾಗದ ಜನ ಜಾನುವಾರುಗಳು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಕಾಳಜಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಸರು ಚಿರಕಾಲ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡುವಳು. ಅಂದಿನ ಅವಳ ನಿರ್ಧಾರದ ಫಲವಾಗಿ ಇಂದು ಸೂಳೆಕೆರೆಯ ಆಸುಪಾಸಿನ ಊರಿನ ಜನರು ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ್ಯಂತ ನೀರಾವರಿ ಭೂಮಿ ನಿರಂತರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದು ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡನೆಯ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಕರೆಯಾಗಿರುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ. ಇಂದು ಶಾಂತಸಾಗರ ಎಂದು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆ ಪ್ರವಾಸಿ ತಾಣವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದೆ. ಶಾಂತಾದೇವಿಯ ಮಾತಿನಂತೆ ತಾನು ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿಯಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಕೆರೆ ತುಂಬುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಆಕೆಯ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ ಅವಳಿಗಿತ್ತು. ಅವಳಿಗಿಂತ ಆಕೆಯನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿದ ಕಾರಣ ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿಯಾದಳು ಎಂಬ ನೋವು ತಂದೆ ಎಂಬ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಮರೀಚಿಕೆ ಆಯಿತೇನು?

ಹೀಗೆ ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಎರಡು ಮಹಿಳಾ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಇಡೀ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತುಮುಲಗಳನ್ನು ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಂತೆಯೇ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯು ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದು ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೆಂಬುದನ್ನು ಹಲವಾರು ಕಥನಗಳ ಮೂಲಕ ನೋಡಬಹುದು.

ಕೆರೆಹೊನ್ನಮ್ಮ ಮತ್ತು ಕೆರೆಹೊನ್ನಮ್ಮ ಸೂಳೆಕೆರೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ನಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸೋಣ.

- ಭಾಗೀರಥಿಗಿಂತ ಕೆರೆಹೊನ್ನಮ್ಮ ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನ?
- ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ತನ್ನತನದ ನೋವೇನು?
- ಭಾಗೀರಥಿ ಸೌಮ್ಯಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿ ಭಾಗೀರಥಿ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತೆಯೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ನೋವನ್ನು ಬಲಿ ನೀಡುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಳು. ಇತ್ತಾ ಕೆರೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಬಳಿ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಳು. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು ಇವರ ತಾಯಿಯ ಉತ್ತರ ಒಂದೆ “ಇಟ್ಟಂಗ ಇರಬೇಕು ಕೊಟ್ಟಂತವರ ಮನಿಯಾಗ? ಈ ಸಂಭೋದನೆಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟ ಬಂದರೂ ತವರಿಗೆ ಬರಬಾರದು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಜಯಿಸಬೇಕು, ಇದ್ದು ಇಯಿಸಬೇಕು. ಸಾವಾದರೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸತ್ತರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎನ್ನುವರು. ಮಗಳು ತವರಿಗೆ ಹೊರೆಯಾರಬಾರದು. ಸಮಾಜದ ಕೊಂಕುನುಡಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಪೋಷಕರು ಇಂತಹ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳೆ, ಮಗಳಾಗಿ, ತಾಯಿ, ತಂಗಿ, ಅಕ್ಕ, ಸೊಸೆಯಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸುವಂತಹ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ತುಂಬಾ ಕಠಿಣವಾದದ್ದು. ಅದರಿಂದಲೇ ತವರಿನವರು ಒಂದೇ ಗಾದೆಯನ್ನು ನಾಣ್ಣಡಿಯನ್ನು ಬಳಸುವರು. ಕೊಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣು ಕುಲಕ್ಕೆ ಹೊರಗೆ ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ತಾಯಿ ಕೂಡ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಾದರೂ ಆಕೆಗೆ ಮಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಾಳಜಿಗಿಂತ ತಾನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹೆದುರುತ್ತಿರುವುದು ಕೂಡ ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮಗಳು ಗಂಡನ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತವರಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವರು ಎಂದಾಗ ಯಾವ ಪೋಷಕರು ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಹಿರಿ ತಲೆಮಾರಿನವರು ಸತ್ತರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯಲಿ ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವುದೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ತಲೆತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ರೂಢಿಗತವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆರೆಹೊನ್ನಮ್ಮದ ಭಾಗೀರಥಿ ಮನೆಯ ಹಿರಿಸೊಸೆ, ಕೆರೆಹೊನ್ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಹಿರಿಸೊಸೆ ಹಾಗೆಯೇ ಭಾಗೀರಥಿಯನ್ನು ಬಲಿ ನೀಡುವಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಸಂತಾನ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆರೆಹೊನ್ನಮ್ಮ

ಐತಿಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮಗಳಿಗೆ ಒಂಭತ್ತು ತಿಂಗಳ ಹಾಲು ಕುಡಿಯುವ ಹಸುಗೂಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಾವನೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಊರಿನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಲು ಮನಸಾರೆ ಒಪ್ಪಿತವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಒಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾವನ ಮತ್ತು ಊರಿನವರ ಹಿತ, ಗೌರವದಿಂದ ಶರತ್ತನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಲು ಒಪ್ಪುವಳು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಕೂಡಾ ಅವಳನ್ನು ಬಲಿ ನೀಡುವರೆಂಬ ವಿಷಯ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಆಕೆ ಕೆರೆಗೆ ಪೂಜೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಪೂಜಾ ಸಾಮಾನು, ಕುಂಕುಮದ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಬೇಕೆಂದೇ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ತರಲು ಕಳುಹಿಸುವರು. ಆಕೆಗೆ ಅದರ ಪರಿವೆ ಇಲ್ಲದೆ ಆಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡುವಂತೆ ತನ್ನ ಮಾವನಲ್ಲಿ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಥನಕಾವ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅದರ ಅಂತಃಸತ್ವ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೂರು ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಉಳಿದ ಅನೇಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕೆರೆಗೆ ಹಾರ ನೀಡಿದ ಬಳಿಕ ಆಕೆಯ ಗಂಡನಿಗೆ ಮರು ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಇಲ್ಲಯೇ, ಆಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯವಾಗುವುದು ತುಂಬಾ ವಿರಳ. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾವನಪ್ಪಿದರೆ ಮಹಿಳೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡುವಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡನಿಗೆ ಮನೆಯವರು ಬಲವಂತವಾಗಿ ವಿವಾಹ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೇ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಆಯಾ ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸತ್ಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕಥನಗಳ ಮುಖೇನ ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗತ ನಾಟಕಗಳ ಕಥನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ. ಅದು ಸಮಾಜದ ಒಳಿತನ್ನು ಬಯಸುವ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾನ್ಯರು ದೈವತ್ವಕ್ಕೇರಿಸುವರು. ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಹೆಚ್ಚು ಕೆರೆ ಬಲಿ ನೀಡಿರುವುದು ಮತ್ತು ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದು ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುವುದು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಗಿತ್ತು. ಇಂದು ಕಾಲಮಾನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದೆ. ಮಹಿಳೆ 'ಅಬಲೆಯಲ್ಲ ಸಬಲೆ' ಎಂಬ ಕೂಗಿನ ಬೆನ್ನಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ, ಉಳಿಸುವ, ಬೆಳೆಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸಮಾಜದ್ದು. ಇಂತಹ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಮುಖ್ಯ. ಇಂತಹ ಐತಿಹ್ಯಗಳೇ ಮೌಲ್ಯಗಳು. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ತ್ರೀ ಅನುಭವಿಸಿದ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನರಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಥನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ, ಇತ್ಯಾದಿ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿದೆ. ಆದ ಕಾರಣ ಇವು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿವೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಭದ್ರಾಪುರ ಎಸ್.ಎಸ್. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು. ಅಪ್ರಕಟಿತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.
- ಗಿರಿಜ.ಟಿ. ಮತ್ತು ಟಿ.ಎಸ್.ಶೈಲಜಾ. (2019). ದಾವಣಗೆರೆ ಇದು ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆ. ಶೈಲಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ದಾವಣಗೆರೆ.
- ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸೀತಾಪುರ. (1994). ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಿನ ಜನಪದ ಕಥನ ಗೀತೆಗಳು. ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸೀತಾಪುರ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಲಾವಣಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಪೂವಪ್ಪ ಕಣಿಯೂರು. (2009). ಮೌಖಿಕ ಸಂಕಥನ. ತರಂಗಿಣಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ.
- ರುಕ್ಮಿಣಿ ಎಂ.ಕೆ. (2008). ಜನಪದ ಕಥನ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ: ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಸುಮತೀಂದ್ರ ನಾಡಿಗ್. (2010). ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆ: ಇತಿಹಾಸದ ಕೆಲವು ಹೆಜ್ಜೆಗಳು. ವಿಜಯ ಯುವಕ ಸಂಘ, ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರು, ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆ.
- ಸುಮತೀಂದ್ರ ನಾಡಿಗ್. (2008). ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರು ನಾಯಕರು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಪತ್ರಾಗಾರ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಸೈದಾಪೂರ ವಾಯ್, ಎಫ್. (2003). ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ವೀರಗೀತೆಗಳು, ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹಾಸನ.